

Evergrün

KÖZEL-NYUGATI LEVÉL

NICK ELSDORF

„A zöld természet monotonijának sürgősen véget kell vetni, és az emberi séget fel kell szabadítani a növényekkel való folyamatos terhelés alól. ... Az erdők, mezők és más zöldségek teljes megszüntetéséig, átmeneti megoldásként repülőgépről narancsszíntűre és lilára kell őket permetezni. A későbbiekben festék helyett sav is alkalmazható. Hogy az ég kékjével való szüntelen zaklatásnak útját álljuk, az összes nagyváros fölé sárga plasztikfólia feszítendő. Az Alpokat el kell egyengetni...” (H. J. Painitz: „Konstruktív javaslatok a természet eltörlésére”, Bécs, 1968)

A lighanem akkor kezdődött, amikor közepesen rokonszenves amerikai kollégám 1985 őszén a kezemre ütött. Ki képzelné ezt az érintésvédett jenki kultúrában egy szorgalmas kis tanársegédről az északnyugati parton, Portland és Seattle között egy bogárhátú Volkswagenben? Nem szabadkozott, sebesen ítélt, és végrehajtott.

Történt ugyanis, hogy miután már másfél órája tiszteltük a törvényt, vagyis jobbról és balról ugyanazon két kocsi kíséretében araszoltunk ötvenöt mérfölddel az egyébiránt üres sztrádán, én – tompítandó klausztrófiámat – rágógumit ragadtam, s papíráját a megszokott mozdulattal a menetszél önkényére kívántam bízni. Ekkor csapott le a Zöld Kéz, majd hallgathattam öko-illetant egészen Seattle-ig.

Közben folyton az a néni jár az eszemben, aki 1965 nyarán kergetett meg egy Kijev környéki vasútállomáson, mert szemérmetlennek, sőt *bezkulturnij*-nek ítélte vadonatúj (egyszersmind első) kempingnadrágomat, melyben vízárt szálltam le az úgymond-légkondicionált vonatról. Annak a német matrónának az arca is mélyen az emlékezetembe ivódott, aki egy évtizeddel később Lipcsében zavart vissza esernyőjével hadonászva egy felüljáróra, mert a fölfelé tartó lépcsőn bátorkodtam lesettenkedni. Éjjel egy órát írtunk, mi voltunk csak ébren a városban.

Nem hiszek a rágógumipapír fertőző hatásában. Nem osztom a „ha mindenki eldobná a Földön a rágógumi tasakját...” kezdetű érveket. A legkevésbé azonban az olyan okfejtésekben bízom, amelyek az „először csak a rágógumipapírt hajítja el, aztán megfojtja az anyját” muzsikára járnak. Engem már ijesztgetett bajuszos parkőr szúrós botjával és tekintetével a Rákosi-diktatúrában, s kényszerített Gitta néni, hogy legyek szemétfelölő a Kádár-korszak egyik népnúzó általános iskolájában. (Üldöztetéseimről szívesen adok interjúsorozatot.) Azóta gyanakszom, ha hulladékról hallok.

A zöld mint szürke

Vegyes érzésekkel tettem be a lábam a szentül környezetbarát híreben álló Bécsbe is. Majd egy évtizede már en-

nek. Természetemet meghazudtolva azonnal támadólag léptem fel: miként van az, hogy miközben én még a sőt sem poccinthetem le a kiflimről nyilvános helyen, nehogy gyilkoljam a fákat, az ebek telepíszkíthatják a várost?! Nekem persze állandó belépőm van. Nehezményeztem azt is, hogy ezen a tájon télen só helyett apró, de éles közüzalékkal gátolják a csúszást, ami egyszerre alkalmas cipőrongálásra, szélvédőrepestésre (beláthatatlan következményekkel) és – mivel a jeget nem oldja – nyugdíjas combnyakak vizsgáztatására is. Ki dönti el – kérdezem ma is – mi ér többet: a kevésbé szennyezett talaj vagy a kevésbé töredező csontozat? (Nota bene, a mankógyártás, ha nem folyamodunk az idefni-se-merem műanyaghoz, épp azokat a délceg erdőket tizedeli, melyeket a sötét zöldpolitika óhajt mindenáron megkímélni.) És ki mondja meg, miért jó, ha tovább élnek a gyomok, miközben mi, emberszabásúak, minden tavasszal heteken át tüdőzzük le a nagy zöld körforgásban porrá nemesült zúalékokat.

Először dohogásaim idején még nem volt környezetrendőrség Osztrákiában. Azóta törvényt ültek, vajúdtak a hegyek és *Umweltpolizei*-t szültek. Ügynökei legfőként azt vigyázzák, vajon előírászerűen szétválasztom-e háztartásom szemétjét. Vajon – a „pápai Reciklika” szellemében – külön külibe teszem-e a plasztikot, az üveget, a szerves és a veszélyes hulladékot, s helyesen komposztálok-e? Nem csempészek-e színes üveget a fehérek tárolójába (vö. apartheid)? Vajon rendben elzárándokolok-e a kerületi Problemstoff (problémásanyag)-gyűjtőhelyre beszáradt ragasztóimmal és kimerült zseblámpaelemeimmel? Amikor az egyik (nem zöld) helyi politikusnőt nemrég megkérdezték, mi hiányozna neki egy lakatlan szigeten, nos, mi jutott eszébe elsőként? A szemétszortírozás. Defoe Dániel, kezdheted előlről.

Estéknént osonva bűnözöm. Vegyes hulladékkal telt zacskóval a kezemben kúszom a kukához, s tudom, hogy rövidesen lebukom: a határon átcsempésztett Túró Rudolfok csomagolása előbb-utóbb szemet szúr a policájnak. Azt

már kezdem megszokni, hogy levélpapíromon nem látom saját betűimet, és vécepapíromon..., oly lehangolóan szürke az Umweltpapier, melyet rám kényszerít a jóízűség. Nem kívánok a hegedősük lenni. Azért sem repesek, hogy a napfényes Ausztriában folyton vakondnak, esetleg földigilisztának nézzenek, és sötét alagutakba kényszerítsenek az autómmal, hogy ott pufogjak. Most épp a Duna-parti autópályát fedik be, de már a Belvedere-palotákat kiszolgáló Jenő herceg útjának elhantolására is készen állnak a városvédők. Imádom a jószágú közlekedési dugókat a mélyben.

Az osztrák és a német televízióállomások naponta világosítanak föl arról, hogy a WC-ben túl sok vizet engedek le hiába, s ennek dédunokáim látják majd kárát. Részletes tanácsokkal szolgálnak arról, hogyan kell a jó öreg étel-ecettel kimosni a kagylót, és megrónak, ha nagydolgom-ban puha rollnikkal álmodom. A biomasszát mint olyat viszont tisztelnem kéne. Sosem értettem, miért összpontosul a germánus zöld retorika az illemhely köré, s ha már így áll a helyzet, vajh miért nem szól senki a légszennyezésről is ebben a magasztos kontextusban. S miért kell állandóan lemenőimel (vagyis halálommal) példálózni? Én már boldogan nem élek majd, mikor ők még mindig szenvednek miattam – vonják össze szemöldöküket mérgezőld kritikusaim a jövő nevében. Egyelőre nem állítják, hogy ez a harc lesz a végső, de óvnak attól, hogy levágjam az aranytojást tojó tyúkot.

Kiszámítják, bűnös energiapiazarlásaimmal (elszendere-dem tévézés alatt, miközben éppen nem hőszigetelem az ablakot) hány tonna kén-dioxidot lövellek a még meg sem született nemzedékekre. Jelentem, gyermekeim is el-elszundítanak a tv előtt. Környezetem állítólagos védői állandóan az Amazonas-menti esőerdővel jönnek, imádják a mosarakat (az Au nem jalkiáltás a németben), és feneketlenül boldogok, ha egy újabb vérszívó rovarra lelnek. Étekimbe is szívesen beletekintenek, és – minő kannibalizmus – örvendeznek, ha zöldet fogyasztok. Mégis bizonytalansággal hagynak: szabad-e jobban szeretnem a sóskát, mint a spenótot? Talán nem is veszik észre, hogy – akár egy parlamenti ellenzék a kormányt – állandóan lemondásra szólítanak fel. Az aszkézisért cserébe viszont jó levegőn futkározhatok vagy biciklizhetek, feltéve hogy még marad erőm a testedzésre a húshagyó táplálkozás közepette.

Husikát, nyájas olvasó, ne csupán azért ne fogyassz, mert koszorúereidet rongálja, hanem mert erkölceidet is tönkreteszi. Az elvetemült vágóhíd büntőre lesz. Ez a veszély látszólag nem fenyeget, ha naponta ötször műzlit tömsz magadba joghurttal. Igenám, de a sok-sok derék állatvédővel szemben ki oltalmazza a szegény növények milliőit? Nem a bogaraktól, hisz azokat úgysem szabad bántani, hanem a folytonos mérsárlástól (ásó-kapa, fűnyíró). A napokban alig tudtam eliszkolni egy *Tierrettung* feliratú kisbusz előtt a zebrán, villogva sietett, bizonyára egy mindenperces patkányanyukán könnyíteni. Várom már, mikor akar majd egy szirénázó „Növénymentő” elütni. Éljen a baktériumok önrendelkezése! A borász a szőlőgyilkosa!

Kerékpária

Talán ha biciklizem, megmenekülök. Csakhogy utálok a kényszerkerékpározást. Rájöttem, szisztematikus kirekesztési akció áldozata vagyok. Kivételes nem nációm a kiszorítódsági tárgya, nem is nagymamáimról faggatóznak. Au-

tóm a „bűn teste”. Magán-kocsikázás helyett tömeges közlekedésre sarkallnak. Mit sarkallnak. Utasítanak. Orvul rátapintottak ugyanis gyenge pontomra: kocsim időnként pihenni szeretne. A garázs méregdrága, az utcán egymás hegyén-hátán állnak az autók, de a járdára nem merészkednek. Volt, hogy – amúgy pestiesen – megpróbáltam, de azonnál kitört a labanc népharag, polgárnak s zsanárnak egy volt a hangja. Ha féllegális parkolóhelyre bukkantam, másnap elkerítették, és fát ültettek hűlt helyemre. Már fél Bécset erdő borította, mikor új trükköt eszelt ki ellenem a polgármesteri hivatal: egy szép nyári napon egész kerületet *Kurzparkzone*-vé nyilvánított, ahol gépjárművel csak kemény schillingekért tartózkodhatok. Ugyhogy most – nyári napban, téli szélben, sőt harmatban – biciklizem.

A Bécset keresztül-kasul átszelő vöröses kerékpárutakon suhanok tova. Csak ne irigykedj, nyájas olvasó, a leg-sötétebb életveszélyben leledzek. No nem az útkeresztezéseknél felbukkanó kocsik, hanem a másfél méter széles biciklisávon körülöttem vágató bikaerős hegyi bike-ok miatt. Most érzem igazán, mily szép áldása az életnek a karosszéria védte bensőség meg a kreszgéza. Vörös Csepel nem arat sikert, még senki se akarta eltulajdonítani. Pedig elődjét, melyet még 1966-ban vettem első nyári kerekesemből (a soroksári segédmunkásság azóta is könnyezve emlékezik a rózsadombi fiúk nép-közé-járására), rögtön ellopták Bécsben. Valószínűleg a közlekedési múzeum aktivistái.

D

De az ájer tényleg fenséges.

Ha nem földközben analizáljuk. Ki alacsonyra nőtt, csak abban reménykedhet, hogy működnek a parkokban fölszerelt automaták, melyek a kutyagumi eltüntetésére hivatott kellekét árusítják. Ki meg magasra termett, bízzék abban, hogy orra nem éri el a *Friedensreich Hundertwasser* (eredeti nevén *Friedrich Stowasser*) által telepített szemétegető-távfűtő-giccs kéményét, mely – ha átröpítenénk Budára – valahol a Kolosi tér magasságában tornyosulna. Úgy hallom, hazánk fővárosa levéltárat rendel a mestertől. Majdani zsűritagok, vigyázat! A közel hetvenéves Békegazdag Szárvíz úr egyéb nyincsenekkel is szolgál: képes például protesztból nyilvánosan levetkőzni.

A jó ízű oxigénről a városkörnyéki „erdő-mező övezet” gondoskodik Bécsben, továbbá a kötelezően-katalizátoros autók meg a kitelepített gyárak, melyek mérgekben fehér füstöt okádnak. A rengeteg közparkról és játszótérrel nem is beszélve, melyek – oh, barbár népek – nem ismerik a kis osztrákokskák a fejüket. A szocdem városatyák legnagyobb találánya mégis a Duna megkettőzése volt; ne rettegj, honi kék: átterelés és határmódosítás nélkül. A *Neue Donau*-t, melyet egy keskeny mesterséges sziget (értsd: óriáspark) választ el a fősdortól, tiszta forrásvíz táplálja, lényegében tóként terpeszkedik a város szélén-közepén, több tucat kilométer hosszúságban biztatva szabadstrandolásra. Foci, tenisz, bicikli, görkorcsolya nem akadály. S mindez csak ráadás a rengeteg olcsó uszoda és az *Alte Donau* mellé, mely a Duna félholt ágaként oly gyönyörűségeknek ad otthont, mint a Vasutasfürdő vagy a Rendőrfürdő. (...Mely nyelv merne versenyezni véled?) Ha nem buzogna bennem a kuruc honfivér, biz' isten itt lopnám a napot, ha

süt, nem pedig a döglött angolnak birodalmában néhány milliárd alga kedves társaságában.

Einstein a hibás

Rein und sauber – nekik két szavuk is van a „tisztára”. Ennél is többen figyelik azonban, hogy honnan támad a piszok, a rendetlenség. Ha eldobsz egy csikket, rád szól a házmester, ha a házmester nem üríti ki a kukát, hívhatod a városi – így mondják – „szemétteléfono”, ha a város sem intézkedne, ami kizárólag földrengés, özönvíz és atomtámadás együttes fönnállása esetén képzelhető el, akkor a szövetségi minisztériumot. Rendszeresen jár a kéményseprő, s naponta látom az utca hű tisztogatóit. Ha az udvarban halódna az akác, máris tárcsázhatnám a „kerttéléfono”, s ha kitavasodik, és nem tudnám, hol kell számítnom a varangyos békák vándorlására, felhívhatnám a „környezeti forródrótot”, nehogy véletlenül eltapossam a cukorfalakat. A patkányok vonulásáról még nem értesítettek, pedig nemegyszer látom a drágákat a Ferenc József császárukról elnevezett rakparton viháncolni. (Ajvő, most látom, mit írtam. Ha jól emlékszem, egy bizonyos Švejk úr Prágából már megjárta egy hasonló mondattal.)

Az *Ökoland*-büszkeség – úgy érzem – az osztrák identitás egyre kevésbé nélkülözhető eleme lesz. A blokkok megszűntek, nincs sok értelme már semlegességnek, elnem-kötelezettségnek, híd-szerepnek, de semmi vész: ösgyeptől duzzad az alpesi tehének tögye; már az NDK is nyugatnémet (kérdés: Ausztria miért nem, ha gazdaságilag igen?), de az osztrák joghurt jóval bióbb, mint a germán; a szociális partnerség mintaállama korrumpálódott, de hétvégén már évek óta nem szennyezhetik a kamionok az osztrák utakat. Ezzel szemben áll Belgrád bevétele... – mondhatnánk fölényesen. Tegyük azonban minden öko-jót egymás mellé, s adjuk hozzá azt a csekélységet, hogy 1978-ban kitiltották a maghasadást az országból, máris csinosabb az összkép. Különösen, ha mi szállítjuk Paksról az áramot Bécsbe, ők meg cserében egy kis szemetet a rónaságra, plusz némi pénzmagot Binder úr beruházásaihoz Pozsonyba. Öko-imperializmus – durrognak az osztrák sötétzöldek, hm – teszük hozzá világosabb társaik szemlesütve.

Ki tudja, hol végződik az öko-patriotizmus, ha van ilyen? A savas eső például, akár csak a csernobili felhők, nem ismer határokat, amint azt némely szerzők hajdanán bizonyos proletárokról is állították. Egy zöld ezért elvileg internacionalista is lehetne. Maradjunk annyiban, hogy Ausztriában nem lankad a nukleáris éberség a hetvenes éveken végigvonuló zwentendorfi közjáték óta, amikor is a civilkezdeményezőknél végül sikerült a Kreisky-kormányt a már felépített reaktor beindításától eltántorítani. Azóta az erőmű ipari műemlék, az atom pedig tabu ezen a tájon. Chirac legutóbbi robbantgatásai idején például a *Greenpeace* bécsi aktivistái heteken át a francia követség előtt virrasztottak a Schwarzenberg-téren (a szöveg hősi emlékmű árnyékában). Ki tette, ki nem, mihelyt a környezetvédők elvonultak, valaki a hátrahagyott óriásplakáton „Az Atomveszélynek van neve: Chirac” feliratban a gall elnök nevét orvul

Einsteinre, a *Greenpeace* aláírást meg *Greenpiss*-re változtatta.

Gyanítom, ez a retorikai fiasco vette el az osztrák zöldek kedvét attól, hogy a Greifswaldból Paksra tartó atomvonat elé feküdjének a minap. Annyit azért elértek, immár több, mint két évtizede furdálva a köz lelkiismeretét, hogy az itteni tv-híradóban nem mernék a *Greenpeace*-t idegen (tőkés) érdekek képviselőjének nevezni, mint tette ezt múlt vasárnap a „Hét”-ben, értsd: a hivatalos magyar televízióban, minden egyes hivatalos nyilatkozó, a hivatalos szerkesztők jóváhagyásával. Pedig Nahlik (de lehet, hogy Zelnik) úr ekkor még nem is vette át kurátori megbízását.

A Zöldbéke felbérli-lefizeti az ártatlan magyar környezetvédőket, hogy tűntessenek – hangzott el az atomszép műsorban még. Bár már így lenne – gondoltam magamban –, akkor kékeink kései utódai végre vásárolhatnának maguknak egy térképet, s talán a fejükhöz kapnának: jé, Paks is a Duna partján van (vö. a folyó vízállása Bősnél duzzogás után). Addig meg bízzunk abban, hogy a Levegő Munkacsoport felfedezze Magyarország Mártírok útjától délre fekvő területeit is.

Grün, a bádogos

Zöld az, aki hisz az egyetemes zöltség fölényében, mondaná egy környezetbarát fundamentalista. A decemberi választások óta az osztrák *grün*-ök már nem tartanak ily magasan. Kár, mert fejemben a „zöld” szó gyerekkorom óta az emelkedettség képzetével párosul. Tízéves ha voltam, mikor először hallottam a találós kérdést: a tetőn mászkál, zöld és fűtül, mi az? Nem lehetett jól felelni rá. Ha azt mondtam: „veréb lódenkabátban”, bátyám azonnal rávágta: hülye vagy, „Grün, a jókedvű bádogos”, vagy fordítva. Kipróbáltam, a vicc Bécsben nem működik. Ja kérem, egy olyan városban, ahol a kutyákat télen lódenből szabott hasmelegítőben sétáltatják, és Grün névvel az ember nem feltétlenül szatócs, ügyvéd vagy tőzdespekuláns, hanem tetőfedő, ne adj’ Isten bányász is lehet.

Az osztrák zöldet, ha politikus, eddigél Petrovicnak hívták. Őshonos volt, Madeleine-nek keresztelték, csak az ura jött délről. A csúfondáros szemű, molett fiatalasszonyból a nagypolitika egyhamar csontsovány szigorinát faragott: fölemelt mutatóujj kiskosztümben. Ellenfeleire mindig szikáran rábizonyított valami szörnyűséget: lop, csal, hazudik, sőt égeti a gázt a kertjében, és nem szereti a gyümölcsöt. Ennél csak az volt rosszabb, ha mosolyogni kezdett. Ráfagyott ugyanis. Öngúny sose fékezte: előszeretettel öltözött pártja színébe. A legutóbbi választási hadjáratot is petrovicsi szellemben indították. „Színt kell vallani” – rikoltotta egy szürke plakát, mely – mit tesz isten – a téli kampány végére kizöldült.

De nem nekik. Az osztrák választópolgár megint vörös és feketét (szocdemet és konzervatívot) vallott, vagyis visszaszítva szavazatait a kispártoktól, melyekhez nem is olyan rég fordult, épp a *schwarz-rot* nagykoalíció áporodott világából kiábrándulva. A „szokott korrupció még mindig jobb, mint a szokatlan, a közismert slamposság, mint az ismeretlen rend” alapon jó néhányan visszamasíroztak a liberálisoktól a konzervatívokhoz, a zöldektől pedig a szocialistákhoz úgymond bal-, illetve jobboldali áttöréstől tartva. Haider offenzívája is megtorpant, de a nagy ijedség a környezetvédőknek kis híján parlamenti jelenlé-

tükbe került. Alig vették a négyszázalékos akadályt.

Amint a helyzet kicsit is komolyra fordult, ami valódi ritkaság Ausztria háború utáni történelmében, azonnal ki-derült, az Alpok népe csöppet komolytalannak tartja a zöldek pártját. Az adórendszer „ökologizálásáról” előterjesztett ötleteiket valahogy nem ünnepli az átlagosztrák, mióta néhány éve megpendítették: a benzin árát legalább a háromszorosára szeretnék emelni. Nem lankadnak azóta sem. A kampány során például a gáz és a villany fokozott adóztatásával kívánták növelni népszerűségüket. A napokban meg önkínzó igyekezetükben a zsidókkal kötötték össze sorsukat. Épp egy Felső-Ausztriában készülő erőmű ellen tiltakozva érte őket az a kivételes szerencse, hogy a vitatott építési területen tömegsírt találtak. Sajnos régióinkban nem teljesen alaptalan ilyenkor a feltételezés, hogy a Holocaust áldozatai nyugszanak a földben. (Én azért csöndben Petőfiben reménykedtem.) A zöldek viszont abban, hogy ugrik az erőmű, mert ugye újratemetni, Mózes népét..., nos, nem ildomos, kivált egy olyan országban, mely sokáig Hitler első áldozatának mondta magát. A szakértőknek hosszú hetekbe telt, míg rájöttek, hogy nem a valamikor a közelben dühöngő koncentrációs táborok lakóit rejt a sír, hanem valószínűleg francia katonákat a napóleoni háborúk idejéből, de ez a zöldeken már bajosan segít.

Környezetvédelmi retorikában már a többi párt is jól domborít, az establishment elleni zöldes érveket pedig Haider jórészt ellopta, mi több, minden tudományoskodás nélkül, pimaszabbul képes elő-

adni őket. Ami megmaradt, az a környezetvédők személyes tisztessége és harcos idegenbarátsága – talán én is rájuk szavaznék, ha szavazhatnék. Vagyis ha már győztek volna, és törvényileg felhatalmaztak volna, hogy voksoljak (s ne csak titokban). Patt. Hisz az én és egyéb jöttmentek segítése nélkül nemigen jutnak öt százalékról a hatra, hacsak nem követik a nagy német testvért, s *fundi*-ból *realo*-ba fordulva el nem szerzik a szocdem és liberális szavazóbázis egy részét. Ebben a pillanatban mintha pont fordítva állna a dolog: a homoszexuálisok a liberálisokhoz húznak (csak ki ne derüljön); a szoci belügyminiszter felkarolta a külföldiekét; s a nők, őket is már minden párt imádja. A zöldek abban reménykednek, hogy a „szegények patrónusa” szerep még kiadó.

Jelenleg azonban annyi a zöld álláspont, ahány a rivális zöld pártfunkcionárius. Az egyik szereti Európát, a másik utálja, a harmadik kitart Ausztria örök semlegessége mellett, a negyedik bevonulna Boszniába, az ötödik elfogadja a kormány spórcsomagját, a hatodik meg fúrja. Ebben a pillanatban épp a fundik egyik vezére (magyarul Gomba Péter a neve) segíti hatalomba a realisták frontemberét a párton belül. Ez utóbbi – miközben nem megy a szomszédba egy kis akcionizmusért, szakállas, és biciklin jár – híres polgári családból származik, és van egy kis építővállalata. Ráadásul olyanokat mer mondani, hogy „a kapitalizmus ökológiailag nem szükségképp destruktív”, meg olyanokat, hogy a munkanélküliséget úgy is mérsékelni lehetne, ha „a vállalkozói szellem végre érvényesülne ebben a jozefinista-hierarchikus szociáldemokrata gyámkodó államban”. Ő lenne az osztrák Joschka Fischer?

Tartok tőle, nem fog egyhamar zöldágra vergődni.

Bécs, 1996. március

